

- спектив розвитку транзитного потенціала України / Ю.В. Макогон, Е.О. Коваленко // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. – 2008. – № 2 (12). – С. 192–197.
4. Соляник К.В. Реалізація проектів щодо розвитку транзитного потенціалу транспортної системи України / К.В. Соляник // Науковий огляд. – 2014. – Т. 2. – № 1. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/55>.
 5. Мініна О.В. Регіональні особливості нарощування транзитного потенціалу в умовах поглиблення інтеграції / О.В. Мініна // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – 2010. – № 46. – С. 29–34.
 6. Крикавський С.В. Регіональна політика та проектування логістичної мережі / С.В. Крикавський // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2003. – № 5. – С. 164–172.
 7. Чухрай Н.І. Логістичне обслуговування : [підручник] / Н.І. Чухрай. – Львів : Видавництво Націон. ун-ту «Львівська політехніка», 2006. – 298 с.
 8. Ларіна Р.Р. Проблеми і перспективи створення регіональних транспортно-логістичних центрів / Р.Р. Ларіна // Логістика промислових регіонів : [матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 26–28 трав. 2010 р.)]. – Донецьк : ДААТ, 2010. – С. 105–109.
 9. Лифар В.В. Організаційно-правові аспекти формування транспортно-логістичного кластера в регіоні / В.В. Лифар // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2014. – № 2. – С.188–195.
 10. Ярема І.І. Потенціал кластеризації регіону: сутність і методика оцінювання / І.І. Ярема, А.О. Босак // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – № 635. – С. 225–231.
 11. Дубницький В.І. Економічний кластер як форма просторової організації виробничих сил / В.І. Дубницький // Прометей: регіональний : [зб. наук. праць з економіки]. – Донецьк : ДЕГ, 2009. – Вип. 3(30). – С. 60–65.
 12. Никитинский В.Н. Актуальные проблемы создания региональных логистических центров / В.Н. Никитинский // Логистика сегодня. – 2005. – № 1. – С. 21-27.
 13. Прокофьева Т.А. Терминальные комплексы и логистические центры как стратегические точки роста экономики России / Т.А. Прокофьева, В.И. Сергеев, О.М. Лопаткин // Логистика сегодня. – 2005. – № 1. – С. 28-42.

УДК 332.365:338.43

Мошак О.В.*аспірант кафедри економіки підприємства
Ужгородського національного університету*

ПРИРОДНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ

Стаття присвячена узагальненню природних передумов регіонального розвитку аграрного виробництва. Розглянуто потенційні можливості задіяння земельних, лісових ресурсів, полонинських угідь у Закарпатській області з метою ведення органічного землеробства, відтворення тваринництва й вирощування органічної продовольчої продукції.

Ключові слова: природні передумови, аграрне виробництво, аграрна сфера, земельні ресурси, лісові ресурси, тваринництво, органічна продукція

Мошак О.В. ПРИРОДНЫЕ ПРЕДПОСЫЛКИ РАЗВИТИЯ АГРАРНОЙ СФЕРЫ РЕГИОНА

Статья посвящена обобщению природных предпосылок регионального развития аграрного производства. Рассмотрены потенциальные возможности задействования земельных, лесных ресурсов, полонинских угодий в Закарпатской области с целью ведения органического земледелия, воспроизведения животноводства и выращивания органической продовольственной продукции.

Ключевые слова: природные предпосылки, аграрное производство, аграрная сфера, земельные ресурсы, лесные ресурсы, животноводство, органическая продукция

Moshak O.V. NATURAL BACKGROUND OF REGIONAL AGRICULTURAL SECTOR'S DEVELOPMENT

This article is devoted to generalization of natural prerequisites for development of regional agrarian production. We consider the potential involvement of land, forest resources and plains in the Transcarpathian region. The target of this is the transaction of organic farming, livestock reproduction and growing the organic food.

Keywords: natural conditions, agricultural production, agriculture, land resources, forest resources, livestock, organic products.

Постановка проблеми. Розвиток аграрної сфери відіграє важливу роль в економіці будь-якого регіону, оскільки безпосередньо впливає на продовольче забезпечення країни та її регіонів. Важливим при цьому є раціональне використання природних ресурсів на основі наявних передумов для ефективного господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей природнокліматичних передумов регіонального розвитку присвячено наукові праці І.О. Бучинського, М.М. Волевахи, В.О. Коржів [1], В.І. Ніколайчук [10], Ю.В. Маківчук [9]; можливостей використання природного потенціалу в забезпеченні функціонування аграрних підприємств – М.Й. Малік [8], М.А. Лендел [7], Л.М. Газуда [3]. Наукові підходи до збереження й відтворення земельних ресурсів обґрунтовано у працях М.М. Чубірко [19] та інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішення продовольчої проблеми є першочерговою складовою забезпечення економічної безпеки країни, яка зумовлюється «здатністю національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб власного населення і держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу нормальному розвитку країни, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання» [6, с. 32].

Виробництво аграрним сектором продовольчої сировини для переробної промисловості уможливорюється за рахунок природного середовища як матеріальної основи цього процесу. Забезпечення ефективного виробництва сільськогосподарських продуктів сприятиме гармонізації рівня життя населення і збереження та розширеного відтворення навколишнього

природного середовища. І оскільки забезпечення потреб населення продуктами харчування належить до головних глобальних проблем людства, то при їх вирішенні, доцільним є застосування системного підходу, який поєднає як економічні, соціальні, так і екологічні аспекти формування продовольчої безпеки [14, с. 20].

Будь-який регіон має певні особливості соціально-економічного й екологічного розвитку. Регіон – частина території, держави, виділена за сукупністю різних ознак в адміністративну одиницю, діяльність якої свідомо спрямовується державними органами управління, а управлінські функції координуються ними для досягнення цілей суспільного розвитку й запобігання дії руйнівних внутрішніх і зовнішніх сил [15, с. 19]. Особливості притаманні передусім окремо взятій території, регіону. Термін «особливість», як трактує «Великий тлумачний словник сучасної української мови» [2, с. 862], – характерна риса, ознака, властивість кого-, чого-небудь; своєрідність, специфіка чого-небудь.

Забезпечення збалансованості регіонального розвитку аграрного сектора, зважаючи на специфічні особливості, залежить від певних передумов. До таких передумов можна зарахувати природнокліматичні, географічні, економічні, соціальні тощо. У своєму дослідженні ми зупинимося на розгляді природнокліматичних передумов регіонального розвитку аграрного сектора.

Закарпатська область, як одна з областей Карпатського регіону, є специфічною територіальною системою України, де переважають гірські території. У структурно-орграфічному відношенні гірська система Українських Карпат поділяється на три частини: Західні, Східні та Південні Карпати. Протяжність Українських Карпат – 270 км, ширина 70–100 км, а в цілому їх загальна площа становить понад 3700 км², або ж 20% від загальної Карпатської гірської системи. Українські Карпати охоплюють усю територію Закарпатської та частково трьох областей України: 37,5% – Івано-Франківської, 18,6% – Львівської та 15,8% – Чернівецької [9, с. 43]. Площа Закарпатської області становить 12,8 тис. км², або 2,1% території України, вона є однією з найменших серед областей Західного регіону. Майже 80% території області займають гори, серед яких найвища точка України – г. Говерла (2061 м) [16, с. 21].

Природна складова зумовлюється кліматичними умовами. Так, на території Карпатського регіону зимовий період триває до шести місяців у високогір'ї,

п'ять місяців – у горах, чотири – в північно-східному та три – в південно-західному передгір'ї Українських Карпат. Весна найшвидше настає в закарпатському передгір'ї в кінці лютого та на початку березня. Як правило, вона є тривалою, а інколи навіть затяжною, тобто зміщується до зимового, рідше до літнього періоду. З підняттям на кожні 100 м н. р. м. початок весни затримується на 2 дні, а кінець – на 8 днів. Літо настає в передгір'ї і гори з запізненням на 8–9 днів на кожні 100 м і закінчується раніше на 5–6 днів. Літні дні в низині й передгір'ї часто засушливі, а в горах – дощові, зі зливами і навіть градом. Осінь у Карпатах триває 95–100 днів. Раніше вона настає в горах і поступово спускається в передгір'я [9, с. 49–50]. Стосовно Закарпатської області, тут є певні особливості оскільки в зимовий період середньодобова температура є нижчою за 0°C і значним впливом циклонічної діяльності з боку Атлантики. Частий прихід морського повітря утримує протягом зими досить високі температури, високу відносну вологість і хмарну погоду. У циклічній діяльності, як зазначає І.О. Бучинський [1], бере участь континентальне помірне повітря, що призводить до різкого зниження температури. Зима на Закарпатті порівняно коротка й починається в середині грудня, тривалість її 2,5–3 місяці. Середня температура найхолоднішого місяці (січня) від -3 до -4°C. Погода переважно хмарна, з частими туманами, середні добові температури близько 0°C, у ряді випадків (навіть у січні) не буває морозів і температура вдень досягає 10–12°C. Разом з тим вторгнення холодного повітря зі сходу та північного сходу спричиняє в окремі роки досить різкі зниження температури, коли абсолютний мінімум температури опускається в січні-лютому до -36°C. Незважаючи на це, сильні морози бувають рідко [12, с. 69–70].

Весняно-літній період, з переважно ранньою весною та порівняно сприятливими літніми середньодобовими температурами повітря 15–25°C (максимальна 36–40°C) і тепла осінь, яка починається у другій половині вересня і триває 80–90 днів, з середніми добовими температурами 15–20°C, формують сприятливі умови, переважно в низинній зоні регіону, для вирощування ранніх овочів і фруктів та теплолюбивих агрокультур. Отже, кількість опадів і тепла в низині й передгір'ї, основних зонах сільськогосподарського виробництва, при оптимальних режимах вологості повітря і ґрунту є достатніми для вирощування агрокультур, зокрема зернових, у тому числі й кукурудзи, а також картоплі, овочевих і кормових культур.

Таблиця 1

Землезабезпеченість і ступінь розораності ґрунтів у розрізі природноеконімічних зон Закарпатської області* (станом на 1 січня відповідного року)

Природно-економічні зони	Площа сільгоспугідь тис. га		у т. ч. площа ріллі тис. га		Кількість постійного населення, тис. осіб		Розораність земель, %		Припадає ріллі в розрахунку на одного мешканця, га	
	1991	2013	1991	2013	1991	2013	1991	2013	1991	2013
Низинна	190,9	198,7	131,7	133,5	578,6	574,3	69,0	67,1	0,23	0,23
Передгірна	113,3	122,1	35,5	37,0	405,0	400,7	31,3	30,3	0,09	0,09
Гірська	110,5	130,8	21,1	29,3	282,3	276,5	19,1	22,4	0,07	0,1
По області	414,7	451,6	188,3	199,8	1265,9	1251,5	45,4	44,2	0,15	0,16
Довідково: Україна	41374,4	41536,3	33407,1	32518,4	51900,0	45372,7	80,7	78,3	0,64	0,72
<i>Природноеконімічні зони, % до області</i>										
Низинна	46,0	44,0	69,9	66,8	45,7	45,9	x	x	x	x
Передгірна	27,3	27,0	18,9	18,5	32,0	32,0	x	x	x	x
Гірська	26,7	29,0	11,2	14,7	22,3	22,2	x	x	x	x

*Розраховано за джерелом: [17, с. 103, 239; 18, с. 321, 146]

Територія Закарпатської області поділяється на три природноекономічні зони: низинну, передгірну й гірську, де майже 80% – гірська територія, з якої 14% припадає на передгірну природноекономічну зону, при цьому рівнинна частина займає 20% території регіону. Такий поділ здійснено передусім за тепловим режимом, вологозабезпеченням, тривалістю вегетаційного періоду залежно від абсолютних висот і характеру рельєфу [10, с. 237].

Одним з вагомих елементів природної складової є земельні ресурси. Характерною особливістю регіону є низька землезабезпеченість, де на одного жителя припадає 0,36 га сільськогосподарських угідь, у тому числі 0,15 га ріллі. Порівняльний аналіз свідчить, що це у 2,4 та 4,3 рази менше стосовно середньоукраїнських показників (0,82 га та 0,65 га відповідно, по областях Карпатського регіону – 0,4 га та 0,27 га) [18, с. 23, 496; 17, с. 296, 483]. У розрізі природно-економічних зон регіону відмічено показники, мають ще більші відмінності, які ми проаналізували за період 1991–2013 рр. (табл. 1).

Порівняльний аналіз наявності сільськогосподарських угідь, у тому числі ріллі, свідчить про низьку землезабезпеченість і високу розораність ґрунтів у Закарпатській області. Значною є розораність ґрунтів і в розрізі природноекономічних зон регіону, передусім у низинній його частині, де аналізований показник сягає 67,1% (станом на 01.01.2013 р.), однак порівняно з 1991 р. відмічено незначне зменшення розораності території, за винятком гірської природно-економічної зони, де цей показник збільшився з 19,1 до 22,4%, або на 3,3 відсоткових пункти (в. п.).

Регіон має порівняльні переваги щодо територій лісів і лісовкритих площ. Так, станом на 1 січня 2013 р. площа лісів та лісовкритих територій становила 723,7 тис. га, або 56,7% до усіх земель регіону. (табл. 2).

Порівняльний аналіз свідчить, що частка земель регіону до всього земель України становить 2,1%, земель сільськогосподарського призначення – 1,1%, а лісів і лісовкритих площ – 6,8% (середньоукраїнський показник – 17,6% до всього земель). У загальній площі земель регіону незначною є частка земель під водою (1,5%, або 18,4 із 1275,3 тис. га), порівняно з аналогічним показником загалом по Україні, ця частка становить майже 1,0% (18,4 до 2423,0 тис. га).

У низинній природноекономічній зоні зосереджено найбільші площі ріллі – 66,8% до загальної площі ріллі по регіону (133,5 із 199,8 тис. га), у передгірній 30,3% (37,0 із 122,1 тис. га) і, відповідно, у гірській 22,5% (29,3 із 130,5 тис. га). Загалом землі, зайняті під ріллею, становлять 44,2% до загальної площі сільськогосподарських угідь (199,8 із 451,6 тис. га).

Дослідження підтверджує недоцільність використання незначної частки орних земель гірської природноекономічної зони, де пріоритетом має бути розширення культурних кормових угідь і відтворення високопродуктивних сіножатей і пасовищ з перспективою розвитку тваринницької галузі. При цьому частка сіножатей і пасовищ становить майже 50,0% до сільськогосподарських угідь регіону (225,0 із 451,6 тис. га), з них на низинну припадає близько 33,0%, передгірну – 70,0, і гірську – 56,0% до сільськогосподарських угідь відповідних природно-економічних зон регіону.

З метою відтворення тваринницької галузі та збільшення виробництва сільськогосподарської продукції в гірській місцевості, доцільним є використання полонинських угідь (39,0 тис. га). Історична довідка свідчить [4, с. 159], що у 1941 р. на полонинах області площею 41889 га випасалося 103520 голів худоби, тобто близько 25,0% усієї домашньої худоби населення краю. У довоєнні роки уряд Чехословаччини приділяв велике значення підвищенню продуктивності полонин. Тільки в 1925–1928 рр. для розвитку полонин Міністерство землеробства Чехословаччини виділило 1734,5 тис. крон, а громадяни, що користувалися полонинами водночас з цим, зібрали 80 тис. крон для цих цілей. У 1929 р. з державного бюджету Чехословаччини на розвиток полонин асигновано 280,7 тис. крон, а Земельна управа Підкарпатської Русі виділила 280 тис. крон. Про значимість капітальних вкладень свідчать такі дані. У 1929 р. одна корова коштувала в середньому 800 крон. Отже, за кошти, використані на розвиток полонин тільки у 1929 р., можна було придбати 663 корови, або капіталовкладення на одну голову ВРХ, що випасались на полонинах, становили 91,8 крон [7, с.15; 3, с. 44–45]. Станом на 1 січня 2013 р. в господарствах усіх категорій гірської природноекономічної зони утримувалося 42,5 тис. великої рогатої худоби (ВРХ) та 57,6 тис. голів овець. Для порівняння: станом на аналогічний період 2003 р. – ВРХ утримувалося 55,2 тис. голів (на 23,0% більше ніж у 2013 р.) та 42,3 тис. голів овець (на 26,6% менше порівнюваного періоду) [5, с. 60]. Важливим резервом відродження тваринницької галузі є сприятливі природнокліматичні умови, оскільки наявне поголів'я протягом 100–115 днів у році має можливість випасатися на полонинах. Однак відновлення полонинських угідь потребує особливої уваги регіональних і місцевих органів влади, оскільки значна їх частка знаходиться в занедбаному стані.

Важливою передумовою розвитку аграрної сфери, як ми вже й зазначали, є значні площі лісових і лісовкритих територій, що зумовлюють лісові ресурси регіону. Загальна площа лісів становить 723,7 тис. га,

Таблиця 2

Порівняння земельної площі України та Закарпатської області за призначенням* (станом на 1 січня 2013 року)

Показники	Україна		Закарпатська область	
	площа, тис. га	% до загальної площі	площа, тис. га	% до загальної площі
Усього земель	60354,9	100,0	1275,3	100,0
землі сільськогосподарського призначення	42756,0	70,9	451,6	35,4
ліси та лісовкриті площі	10621,4	17,6	723,7	56,7
забудовані землі	2535,2	4,2	47,2	3,7
землі під водою	2423,0	4,0	18,4	0,1
відкриті заболочені землі	980,1	1,6	0,8	1,5
інші землі	1039,2	1,7	33,6	2,6

*Узагальнено автором на основі джерел: [18, с. 496; 17, с. 483]

де зосереджено 207,5 млн куб.м запасів деревини. Породний склад лісів представлений буком, ялиною, ялицею, дубом, явором, ясенем. Заготівля деревини в усіх лісах області від усіх видів рубок за рік сягає менше ніж 1 млн куб. м, а річний приріст запасів деревини становить близько 3 млн куб. м [17, с. 19]. У системі аграрного сектору регіону в постійному користуванні знаходиться 137 тис. га лісових земель, що становить 18,9% до лісових площ загалом із загальним запасом деревини – 18 млн м³, де наявними є найбільші експлуатаційні запаси лісових, грибних і ягідних ресурсів. Так, площа рентонесучих лісових угідь із істівними грибами становить 28,8 тис. га, а їх експлуатаційний запас – 2,1 тис. тонн щороку, відповідно площа найбільш розповсюджених видів ягід – 22,2 тис. га та 3 тис. тонн.

Отже, важливим ресурсом з виробництва тваринницької продукції передусім у гірській місцевості є полонинські угіддя, луки лісових площ (близько 153 тис. га) та площі лісового фонду для випасання худоби. Частина з відмічених територій доцільно використати для сіножатей, а також заготівлі лікарської сировини, серед них найбільш розповсюджених видів продукції недеревного рослинного походження й промислового бджільництва у сфері лісокористування.

Сучасні підходи до аграрного господарювання висувають нові вимоги, що зумовлюють необхідність формування інноваційної системи землекористування й землеробства в регіоні із урахуванням екологічно чистих технологій з можливістю ведення органічного землеробства і вирощування органічної продовольчої продукції. Такий підхід потребує дотримання принципів ландшафтного екологічно-культурного землеробства з урахуванням науково-обґрунтованого співвідношення ріллі, луків, резерватів природних ландшафтів, місць відпочинку, доріг та іншої господарської інфраструктури [8, с. 31–42]. Крім цього, важливим є забезпечення стійкості ґрунтів до негативного впливу антропогенних навантажень, що можна вирішити шляхом використання місцевих покладів вапнякових і фосфорних порід, компостними відходами від рубок догляду лісу, якими багаті передусім гірські райони Закарпаття. Дослідження вчених ДВНЗ «Ужгородський національний університет» [19, с. 356–358] підтверджують високу ефективність фосфоритів, вапняків та доломітів на природних угіддях гірських схилів Карпат.

Важливою природною передумовою, що безпосередньо впливає на вирощування якісної екологічно чистої сільськогосподарської продукції є наявність на території Закарпатської області унікального Сокиринського родовища цеолітів, запаси яких розвідані з можливістю їх використання протягом 250 років. Названий мінерал містить більше ніж 20 мікроелементів, що сприяють підвищенню родючості та якості ґрунту. У сільському господарстві використовуються для хімічної меліорації й дезактивації ґрунтів, дезактивації води, молока, інших продуктів харчування. Унікальні властивості мінералу полягають і в можливості його використання з метою доповнення раціону у відгодівлі худоби та птиці, зокрема як ефектор, що підтримує найбільш вигідні умови для процесів рубцевої ферментації і біосинтезу, регулятор мінерального балансу кормів і як меліорант кислих, передусім супіщаних ґрунтів, а також використовується для дезодорації приміщень [3, с. 46].

З огляду на відсутність у цеоліті азоту й фосфору, де вміст калію є теж мізерним, науковці лабораторії ґрунтознавства Інституту землеробства Украї-

ни (Г.І. Мазур, М.Р. Цейтлін) розробили новий вид добрива на основі поєднання властивостей курячого посліду (органіка) та цеоліту, який отримав назву цеолорг. Результативність унесення у ґрунт названого добрива, яке залишається ефективним 5–7 років, сприяє підвищенню урожайності сільськогосподарських культур. Так, урожайність помідорів підвищується на 50–100%, картоплі – на 25–40% і кукурудзи – на 10–15% [18].

При цьому акцентується увага на важливості відтворення й розширення можливостей аграрних систем на основі збереження навколишнього природного середовища, розширеного відновлення родючості ґрунтів, формування раціонального земле- та лісокористування з метою забезпечення розвитку й ефективного функціонування аграрної сфери регіону і продовольчого забезпечення населення.

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження свідчить про наявні потенційні можливості регіону в розвитку й функціонуванні аграрного сектору передусім на основі використання природних і кліматичних умов господарювання. Обґрунтовано можливості відтворення тваринницької галузі переважно в гірській і передгірній природно-економічних зонах Закарпатської області на базі використання полонинських угідь, лук і пасовищ, сіножатей. Зазначено резервні можливості заготівлі лікарської сировини, у тому числі найбільш розповсюджених видів продукції недеревного рослинного походження, а також відродження бджільництва на лісових територіях регіону.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бучинський І.О. Клімат Українських Карпат / І.О. Бучинський, М.М. Волеваха, В.О. Коржів. – К.: Наук. думка, 1971. – 172 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
3. Газуда Л.М. Ресурсний потенціал аграрних підприємств в умовах трансформації відносин власності / Л.М. Газуда. – Ужгород: УжНУ, ПП «Медіум», 2004. – 220 с.
4. Економіка Закарпаття сьогодні і завтра: шляхи виходу з кризи: [матеріали науково-практичної конференції]. – Ужгород: Патент, 1997. – 380 с.
5. Економічне та соціальне становище Закарпатської області: – [статистичний бюлетень]. – Ужгород, 2002. – 177 с.
6. Жаліло Я.А. Економічна безпека України: критерії та механізми забезпечення / Я.А. Жаліло // Україна в XXI столітті: концепції та моделі економічного розвитку: [матеріали доповідей V Міжнародного конгресу українських економістів; м. Львів, 22–26 травня 2000 р.] / у двох частинах / НАН України. Інститут регіональних досліджень; відпов. ред. акад. НАН України М.І. Долішній. – Львів, 2000. – 466 с.
7. Лендел М.А. Аграрні відносини на Закарпатті: уроки минулого і сучасність / М.А. Лендел. – Ужгород: Патент, 1999. – 275 с.
8. Малік М.Й. Мотивація виробничої діяльності в аграрній сфері економіки: методологія і організація / М.Й. Малік. – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 1996. – 177 с.
9. Манівчук Ю.В. Екологічні системи аграрного виробництва в Карпатах / Ю.В. Манівчук. – Ужгород: Закарпаття, 1996. – 276 с.
10. Ніколайчук В.І. Ґрунтознавство: [навчальний посібник] / у 2 част. / В.І. Ніколайчук, П.П. Білик, О.Г. Матвієць, К.М. Кишко. – Ужгород: УжНУ, 2004. – Частина ПІ: Генезис, класифікація та сільськогосподарське використання ґрунтів. – 2004. – 284 с.
11. Новини Закарпаття // Газета від 23 травня 1998 р.
12. Природа Закарпатської області / під ред. К.І. Геренчука. – Львів: Вища школа. Видавництво при Львів. ун-ті, 1981. – 156 с.
13. Про стан та перспективи розширення мінерально-сировинної бази Закарпатської області: [довідка]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrgeology.com.ua/ru/useful-information/8-reference/63-status-of-mineral-resource-in-zakarpattia-region.html>.
14. Дейнеко Л.В. Продовольчий комплекс України: стан і перспек-

- тиви розвитку / Л.В. Дейнеко, А.О. Коваленко, П.І. Коренюк, Е.І. Шелудько; за ред. чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. – К. : Наук. думка, 2007. – 276 с.
15. Орлатий М.К. Розвиток сільських територій України (1990-2010 роки) : [монографія] / М.К. Орлатий, І.Ф. Гнибіденко, І.М. Демчак та ін.; за ред. М.К. Орлатого. – К. : НДІ «Укראгропромпродуктивність», 2012. – 752 с.
16. Статистичний щорічник Закарпаття за 2012 рік / Головне управління статистики у Закарпатській області; за ред. Г.Д. Гриник. – Ужгород, 2013. – 511 с.
17. Статистичний щорічник Закарпаття за 2012 рік / Головне управління статистики у Закарпатській області; за ред. Г.Д. Гриник. – Ужгород, 2013. – 511 с.
18. Статистичний щорічник України за 2012 рік / Державна служба статистики України; за ред. О.Г. Осауленка. – К. : ТОВ «Август Трейд», 2013. – 551 с.
19. Чубірко М.М. Відновлення трав'янистого покриття на еродованих землях Закарпаття / М.М. Чубарко // Екологічні та соціально-економічні аспекти катастрофічних явищ у Карпатському регіоні. – Рахів : Патент, 1999. – С. 356–358.

УДК 332.13

Папіж Ю.С.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту виробничої сфери
Національного гірничого університету*

ЕФЕКТИВНА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА: ФАКТОРИ РОЗВИТКУ

Стаття присвячена аналізу наявних методологічних засад здійснення класифікації факторів розвитку регіональної економіки. Проаналізовано класифікацію факторів розвитку економіки регіонів по блоках. Запропоновано удосконалення класифікації. Доведено необхідність здійснення постійного моніторингу факторів, що впливають на ефективний економічний розвиток регіонів.

Ключові слова: регіон, економічний розвиток, регіональна економіка, фактор ефективного розвитку.

Папіж Ю.С. ЭФФЕКТИВНАЯ РЕГИОНАЛЬНАЯ ЭКОНОМИКА: ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ

Статья посвящена анализу существующих методологических принципов осуществления классификации факторов развития региональной экономики. Проанализировано классификацию факторов развития экономики регионов по блокам. Предложено усовершенствование классификации. Доказано необходимость осуществления постоянного мониторинга факторов, влияющих на эффективное экономическое развитие регионов.

Ключевые слова: регион, экономическое развитие, региональная экономика, фактор эффективного развития.

Papizh Yu.S. EFFECTIVE REGIONAL ECONOMY: THE FACTORS OF DEVELOPMENT

The article is devoted the existing methodological principles of the classification the factors in the development of the regional economy. The classification of factors of the economic development regions in the blocks is analyzed. The improvement of classification is proposed. The need for constant monitoring of the factors influencing the effective economic development of the regions is proved.

Keywords: region, economic development, regional economy, factors of effective development.

Постановка проблеми. У процесі глобалізації економічний прорив країни має ґрунтуватися на утворенні не моногалузевих формувань, а міжгалузевих комплексів на рівні регіонів. На сьогодні функціонування регіональних економік характеризується різноманітним економічним станом та і подальшими перспективами розвитку, галузевою розрізненістю та відповідними коливаннями державної підтримки, що, безумовно, не дає змоги досягти збалансованого розвитку країни загалом.

Тому основою сучасного економічного розвитку України мають бути концептуальні зміни щодо формування політики комплексного ефективного функціонування її регіонів. Ефективна регіональна економіка має передбачати забезпечення постійної позитивної динаміки загального вектора розвитку регіонів країни та його стратегічне зміцнення в найближчій перспективі. Адже надати імпульс, поштовх, що забезпечує тривале економічне зростання, – дуже складне й важко реалізоване завдання, оскільки регіональна економічна політика, стратегія розвитку мають вибудовуватися з позицій системного підходу, враховувати різноманітність факторів та умов господарювання на тій чи іншій території.

Серед основних пріоритетів регіонального розвитку України на сьогодні потрібно виділити забез-

печення високих темпів зростання ВВП, подальше збільшення ефективності виробництва й досягнення значного зростання рівня та якості життя населення. Потрібно акцентувати, що наявні процеси глобалізації і посилення міжнародної конкуренції мають змінювати систему організації виробництва в регіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування класифікації факторів розвитку регіональної економіки, науковим і методологічним основам її максимальної комплектації присвячено багато наукових робіт вітчизняних учених. Проблема розміщення продуктивних сил займалися В.В. Ковалевський, О.Л. Михайлюк та В.Ф. Семенов [9]; фінансовим аспектам розвитку регіону присвячено праці М.І. Коваленко [10] та Н.Л. Кремпової [5]; питанням формування й розвитку інноваційної інфраструктури регіону присвячено роботи З.В. Герасимчука та Н.Т. Рудя [2]; аспект соціальної безпеки розвитку регіону висвітлено у працях О.І. Ілляш [3]; аналіз динаміки інвестиційного потенціалу регіонів подано В.В. Ліщуком [7], наукове обґрунтування регулювання регіональної економіки представлено у працях М.С. Пашкевич [8].

На сьогодні вченими активно досліджуються особливості розвитку регіональної економіки та сутність факторів, які мають певний вплив на економіку ре-